

УДК 630.581.524.2:581.9:502.72

КП –

№ держреєстрації 0123U103401

Інв. № _____

Національна академія наук України
Інститут екології Карпат (ІЕК)
вул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026;
тел./факс (032) 2707430

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІЕК

д.б.н., с.н.с.

І.М. Данилик

2023 р.

Науковий звіт

про виконання Договору № 10/ПЗФ від " 31 " липня 2023 року за темою
" Оптимізація території загальнозоологічного заказника місцевого
значення "Зубр" у межах Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП
«Ліси України» "

Науковий керівник теми
провідний науковий співробітник
відділу охорони природних екосистем
Інституту екології Карпат НАН України,
д.б.н., с.н.с.

 /І.М. Данилик/

Львів – 2023

ВИКОНАВЦІ

Керівник

Доктор біологічних наук, провідний науковий співробітник відділу охорони природних екосистем Інституту екології Карпат НАН України

 І.М. Данилик

Відповідальні виконавці:

Кандидат біологічних наук, заступник директора з наукової роботи Національного природного парку «Прип'ять-Стохід»

 М.В. Химни

Кандидат біологічних наук, доцент Національного лісотехнічного університету України

 Р.М. Данилик

Кандидат біологічних наук, науковий співробітник Державного природознавчого музею НАН України

 О.Т. Кузарін

Кандидат біологічних наук, провідний науковий співробітник відділу екосистемології Інституту екології Карпат НАН України

 Т.-А. В. Башка

Реферат

Науковий звіт: 25 ст.

Об'єкти дослідження – біорізноманіття території природно-заповідного фонду Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Мета роботи – покращення інформаційних та організаційних засад збереження навколишнього природного середовища, зокрема, інвентаризація раритетної біоти на ділянках оптимізації (взаємозаміни площ) для загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» у межах території лісництв Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України» з метою її охорони та збереження.

Методи дослідження – польові маршрутні та загальноприйнятні методики досліджень рослинного покриву лісових екосистем.

Наведено результати експертно-екологічного аналізу природних умов і біоти ділянках оптимізації (взаємозаміни площ) для загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» у межах території лісництв Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України». Здійснено експертно-екологічну оцінку біоти на предмет раритетного компоненту. Наведено види рослин і тварин із «Червоної книги України», рослинних угруповань із «Зеленої книги України», природних оселищ, які знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. З метою збереження лісових природних екосистем Ківерцівського НПП «Цуманська пуша» у межах території лісництв Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України» рекомендовано проводити оптимізацію території загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр».

УДК 630.581.524.2:581.9:502.72

Ключові слова: *лісові екосистеми, біорізноманіття, рідкісні види, природоохоронний менеджмент.*

ЗМІСТ

Вступ	6
I. Наукове обґрунтування необхідності оптимізації території загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр»	8
1. Назва та категорія	8
2. Характеристика території	8
2.1. Адміністративні відомості	8
2.2. Загальні відомості про територію	9
2.3. Інформація про користувачів і власників земельних ділянок, запропонованих для заповідання	11
2.4.1. Обґрунтування природної цінності території яка заповідається	11
2.4.2. Обґрунтування виключення частини території із існуючого заказника «Зубр».....	17
2.5. Соціально-економічна характеристика та культурна цінність території	18
2.6. Існуючі території або об'єкти ПЗФ і природоохоронні території міжнародного значення в межах території, запропонованої для заповідання	18
2.7. Визначення й оцінка проблем, що вимагають втручання, у тому числі, викликаних діяльністю людини на прилеглих територіях, їх ранжування	19
2.8. Перелік видів діяльності, що пропонується заборонити або обмежити	19
2.9. Перелік дозволених видів діяльності	19

3. Пропозиції стосовно заходів щодо провадження відповідно до законодавства та вимог міжнародних договорів природоохоронної, науково-дослідної, рекреаційної, господарської діяльності, охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів, які передбачається здійснити протягом п'яти років після створення, а також стратегії розвитку території/об'єкта ПЗФ на 10 років	20
4. Соціально-економічне обґрунтування	21
4.1. Обґрунтування та схема попереднього функціонального зонування території, запропонованої для заповідання, пропозиції щодо земельних ділянок для передачі без вилучення об'єкту, що матиме спеціальну адміністрацію	22
4.2. Пропозиції щодо створення охоронних зон, їх меж та режиму	22
4.3. Соціально-економічні й екологічні наслідки створення території або об'єкту ПЗФ	22
4.4. Розроблення економічних показників розвитку території або об'єкта ПЗФ	23
Висновки	24
III. Матеріали погодження з лісокористувачем	—
IV. Картографічні матеріали	25
1. Картосхема території існуючого та із змінами меж та збільшенням площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» (рис. 1)	25

Вступ

В умовах підготовки до задекларованого Україною входження в Європейський союз, важливим є формування і вдосконалення національної та європейської національної мережі, а одним з елементів її формування є збільшення площі та оптимізація природно-заповідного фонду.

Загальнозоологічний заказник місцевого значення «Зубр» (далі – заказник «Зубр») був утворений рішенням Волинської обласної ради від 18.08.2000 № 13/6, реорганізований рішеннями Волинської обласної ради від 16.12.2023 №13/6, 28.11.2008 №24/14, 21.06.2012 №12/35, 31.07.2014 № 27/64. Його площа становить 5530,0 га. Він розташований у лісових кварталах № 1-16, 21-27, 31-37, 43, кв. 44, вид. 1-14, 16, 19-21, 23-31, кв. 45 Звірівського лісництва, кварталах № 1-7, 12, 23, 24, 31-36, 43-47, 49 Муравищенського лісництва, кварталах № 1-5, 9-13, 123-129 Сокиричівського лісництва Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України» (5357,0 га), а також Дернівської сільської ради (173,0 га) у межах Луцького району Волинської області. Основна мета утворення цього заказника – збереження волинської популяції зубра *Bison bonasus*. За останнє десятиліття ситуація з перебуванням зубра в лісових угіддях дещо змінилася, через це проводили певні коригування площі заказника, у тому числі й збільшення за рахунок приєднання суміжних лісових кварталів, де все частіше перебував зубр. В останні роки спостерігається зміщення основних місць перебування зубра в північному, північно-східному та північно-західному напрямку від попередніх місць його оселення.

Неподалік району розташування заказника «Зубр» був утворений Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуща» (далі – КНПП «Цуманська пуща») у відповідності до Указу Президента України від 22.02.2010 № 203/2010. Проте, при його створенні не повністю були враховані напрацьовані матеріали науковців, а тому деякі цінні ділянки не увійшли в його

площу. Одна з таких ділянок – це Звірово-Котівські ліси, які просторово пов'язані з основним масивом КНПП «Цуманська пуша».

Тому територію заказника «Зубр» необхідно оптимізувати (реорганізувати), збільшивши площу, змістивши його територію в північному та північно-східному напрямках, враховуючи наявну кормову базу для зубра, раритетні флору, фауну та оселища і перспективи розширення КНПП «Цуманська пуша» за рахунок цього заказника. Основу перспективної під розширення ділянки становлять вільхові, дубово-соснові та соснові лісові насадження віком від 50 до 150 років. У цьому лісовому масиві виявлено 7 рідкісних видів рослин і постійно або тимчасово перебувають 20 рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України, 4 регіонально рідкісні для Волинської області види рослин, 1 рослинне угруповання віднесене до Зеленої книги України. Загалом понад 50 видів тварин, які тут трапляються і охороняються відповідно до Додатків II і III Бернської конвенції. Тут знаходяться 2 типи рідкісних природних середовищ Європи, згідно Резолюції № 4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції «Про зникаючі природні середовища, що потребують запровадження спеціальних заходів на їх збереження».

Тому зміна меж і розширення заказника «Зубр» має стратегічне значення для подальшого розширення території КНПП «Цуманська пуша» за рахунок його площі та з'єднання лісових кварталів існуючої території КНПП «Цуманська пуша» (Партизанського і Сокиричівського лісництв філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України»). Тобто, у такому випадку під охороною буде перебувати великий лісовий масив, включаючи заказник «Зубр», що сприятиме його збереженню субпопуляції зубра та основних місць його перебування за рахунок роботи штатних працівників КНПП «Цуманська пуша» – служби державної охорони.

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

необхідності зміни меж і розширення території загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» та наступним включенням його в Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуща»

1. Назва та категорія

Загальнозоологічний заказник місцевого значення «Зубр» (далі – «заказник «Зубр» з перспективою його входження в межі Ківерцівського національного природного парку «Цуманська пуща» (далі – Ківерцівський НПП «Цуманська пуща»)).

2. Характеристика території

Територія, пропонується під зміну меж і розширення заказника «Зубр» з перспективою входження його у площу Ківерцівського НПП «Цуманська пуща», розташована в південно-східній частині Волинської області, у регіоні Цуманської пущі. Вона має форму витягнутого багатокутника (умовного прямокутника) великого острівного лісового масиву, який має назву – Звірово-Котівські ліси, площею 6486,2 га.

2.1. Адміністративні відомості

Територія, площею 6486,2 га, яка пропонується під оптимізацію (реорганізацію) заказника «Зубр», розташована на північ автотраси Луцьк-Рівне у великому лісовому масиві (Звірово-Котівському), розташованому між селами Муравище, Гайове та Домашів у межах Ківерцівської міської територіальної громади та між селами Клубочин, Сильне та Городище Цуманської селищної територіальної громади і поблизу села Котів Олицької селищної територіальної громади Луцького району Волинської області. Ця територія майже виключно належить до земель лісового фонду і знаходиться у кварталах № 1-6, 10, 17, 18,

20, 21, 30-32, 42-46, 49, 52-55 Муравищенського лісництва (2622,3 га), кварталах № 1-5, 9-13, 17-20, 22-24, 28, 32-35, 38 Сильненського лісництва (2569,5 га), кварталах № 1-5, 9-13, 123-129 Сокиричівського лісництва (558,4 га), кварталах № 6-11, 21 Звірівського лісництва (404 га), кварталах № 1, 5 Мошанецького лісництва (159 га) Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України» (всього на площі 6313,2 га) та земельні угіддя Дернівської сільської ради Луцького району Волинської області (173,0 га).

Адміністративна адреса: вулиця Степана Бандери, 4, Ківерці, Волинська область, 45200. Тел./факс 033 652 1351; e-mail: kiverciyske.lg@e-forest.gov.ua. На сьогодні, на усій території, пропонованій під зміну меж і розширення, використання природних ресурсів майже не здійснюється, оскільки там діють режими охорони заказника «Зубр» та інших об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення: 4 заказників (2 загальнозоологічних і 2 орнітологічних) і 1 ботанічної пам'ятки природи. Тому на них проводяться лише окремі санітарно-оздоровчі заходи в межах лімітів, що видаються на використання природних ресурсів на території природно-заповідного фонду.

2.2. Загальні відомості про територію

За фізико-географічним районуванням ця територія відноситься до Ківерцівсько-Цуманського району області Волинського (Західного) Полісся і знаходиться неподалік розмежування Полісся та Лісостепу.

За геологічною будовою вона знаходиться в центральній частині Волино-Подільської плити на західній окраїні Східноєвропейської платформи. Домезозойські відклади сформували в силурі мергелі, аргіліти та вапняки. У мезозої сформована крейдова система, серед якої тут відомі лише відклади її верхнього відділу, які суцільно перекривають різновікові відклади верхнього венду та палеозою. У свою чергу четвертинні (антропогенні) відклади суцільним плащем перекривають усі інші геологічні утворення.

За геоморфологічним районуванням вона відноситься до Рожище-Цуманського денудаційного району Прип'ятсько-Волинської моренно-зандрової та терасової рівнини Південно-Поліської області пластово-аккумулятивних низовинних рівнин.

За гідрологічним районуванням ця територія розташована в межиріччі Стиру та Горині й відноситься до Поліської області надмірної водності зони надмірної водності рівнинної частини України. Через проєктовану під реорганізацію території протікає кілька струмків, які разом із локальною внутрішньогосподарською системою меліоративних каналів поза межами заказника «Зубр» впадають у річки: Конопельку, Кормин, Рудку та Сичівку. У межений період струмки часто пересихають.

За кліматичним районуванням ця територія відноситься до рівнинної підобласті Атлантико-Континентальної області. Тут переважають західні перенесення повітряних мас, які характеризуються гумідним типом клімату: м'якою зимою та достатньо вологим літом. Протягом року випадає близько 600 мм опадів. Загальна кількість з дощем 105 днів, зі снігом – 17. Середньорічна температура повітря $+7,2^{\circ}\text{C}$, січня -5°C , липня $+18,7^{\circ}\text{C}$. Серед вітрів переважають північно-західні та західні, менше південно-східних і південних, найменше – північно-східних і північних.

За ґрунтово-географічним районуванням ця територія відноситься до південно-тайгової підзони дерново-підзолистих ґрунтів центральної тайгово-лісової зони області бореального поясу. Тут переважають дерново-слабопідзолисті супіщані та глинисті ґрунти, у заплаві струмка болотні ґрунти.

За біогеографічним районуванням територія відноситься до континентального району Палеарктики, за геоботанічним районуванням – до Ковельсько-Сарненського округу (Західне Полісся) Поліської підпровінції Європейської широколистянолісової області, за зоогеографічним районуванням – до підділянки Західне (Волинське) Полісся району мішаного, листяного лісу

та лісостепу Східноєвропейського округу Бореальної європейсько-сибірської підобласті.

2.3. Інформація про користувачів і власників земельних ділянок, запропонованих для заповідання

Територія, пропонована під оптимізацію заказника «Зубр» відноситься майже виключно до земель лісового фонду і знаходиться в кварталах № 1-6, 10, 17, 18, 20, 21, 30-32, 42-46, 49, 52-55 Муравищенського лісництва (2622,3 га), кварталах № 1-5, 9-13, 17-20, 22-24, 28, 32-35, 38 Сильненського лісництва (2569,5 га), кварталах № 1-5, 9-13, 123-129 Сокиричівського лісництва (558,4 га), кварталах № 6-11, 21 Звірівського лісництва (404 га), кварталах № 1, 5 Мощанецького лісництва (159 га) Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України» (всього на площі 6313,2 га) та земельні угіддя Дернівської сільської ради Луцького району Волинської області (173,0 га).

2.4.1. Обґрунтування природної цінності території яка заповідается.

Звіро-Котівські ліси, на території яких знаходиться заказник «Зубр» пропонується реорганізувати у новій конфігурації. Ця територія є природним комплексом, який добре зберігся. Представлені тут похідні соснові ліси зеленомохові, соснові ліси чорницеві та мішані ліси з різною участю у деревостані основних лісових порід: сосни звичайної *Pinus sylvestris* L., берези повислої *Betula pendula* Roth, дуба звичайного *Quercus robur* L., осики *Populus tremula* L., граба звичайного *Carpinus betulus* L., вільхи чорної *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.

Лісові насадження характеризуються нерівномірним підліском з крушиною ламкою *Frangula alnus*, горобиною звичайною *Sorbus aucuparia* L., ліщиною звичайною *Corylus avellana* L. тощо, а також з підростом лісоутворюючих порід (сосни звичайної, дуба звичайного, берези повислої, берези пухнастої *Betula pubescens* Ehrh. тощо).

У чагарничково-трав'яному покриві представлені переважно характерні види хвойних і листяних лісів: чорниця *Vaccinium myrtillus* L., квасениця звичайна *Oxalis acetosella* L., молінія голуба *Molinia caerulea* (L.) Moench, брусниця *Vaccinium vitis-idaea* L., орляк звичайний *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn, перестріч лучний *Melampyrum pratense* L., ожика волосиста *Luzula pilosa* (L.) Willd., одинарник європейський *Trientalis europaea* L., щитник шартрський *Dryopteris carthusiana* (Vill.) H.P.Fuchs, папороть чоловіча *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, папороть жіноча *Athyrium filix-femina* (L.) Roth, зірочник лісовий *Stellaria holostea* L., зеленчук жовтий *Galeobdolon luteum* Huds., яглиця звичайна *Aegopodium podagraria* L., розрив-трава дрібноквіткова *Impatiens parviflora* DC., копитняк європейський *Asarum europaeum* L., просянка розлога *Milium effusum* L. та ін.

Моховий ярус формують плевроцій Шребера *Pleurozium schreberi* (Willd. ex Brid.) Mitt., дикран багатоніжковий *Dicranum polysetum* Sw. ex Anon., гілокомій блискучий *Hylocomium splendens* (Hedw.) Schimp., політрих (зозулинний льон) звичайний *Polytrichum commune* Hedw., сфагнові мохи *Sphagnum* spp.

Флора дослідженої території доволі багата й різноманітна, лише судинних видів рослин виявлено більше 300. Переважно це типові для цього регіону види, проте в незначній кількості тут трапляються рослини, які визначають національну та регіональну цінність території.

Тут трапляються 7 видів рослин занесених до Червоної книги України (підсніжник білосніжний *Galanthus nivalis* L., лілія лісова *Lilium martagon* L., коручка чемерниковолиста *Epipactis helleborine* (L.) Crantz., любка дволиста *Platanthera bifolia* (L.) Rich., любка зеленоквіткова *Platanthera chlorantha* (Custer) Rehb., плаун річний *Lycopodium annotinum* L., гніздівка звичайна *Neottia nidus-avis* (L.) Rich.). Їх охорона та збереження особливо важливе у межах нашої держави.

Серед регіонально-рідкісних видів рослин Волинської області виявлено 4 види (багатоніжка звичайна *Polypodium vulgare* L., печіночниця звичайна *Hepatica nobilis* Mill., вовчі ягоди звичайні *Daphne mezereum* L., кадило сарматське *Melittis sarmatica* Klok.). Очевидно, що в подальшому під час детальних досліджень цієї території відповідна кількість видів буде збільшуватись.

Серед рідкісних рослинних угруповань, поширених на території оптимізації, до Зеленої книги України віднесене угруповання ялинових лісів *Piceeta abietis*, які трапляються фрагментарно, окремими ділянками серед Звірово-Котівських лісів. Угруповання ялинових лісів (*Piceeta abies*). Асоціації: звичайнососново-ялиновий ліс квасеницевий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*), звичайнососново-ялиновий ліс чорницевий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) vaccinosum (myrtilli)*), звичайнососново-ялиновий ліс чорницево-зеленомоховий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) vaccinoso (myrtilli)-hylocomiosum*), клейковільхово-ялиновий ліс болотянотеліптеросово-гіпновий (*Alneto (glutinosae)-Piceetum (abietis) thelipteridoso (palustris)-hypnosum*). Фрагменти цих асоціацій спорадично трапляються на дослідженій території. Статус угруповань: «типові».

Тут знаходяться також 2 типи рідкісних природних середовищ Європи, відповідно до Резолюції № 4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції «Про зникаючі природні середовища, що потребують запровадження спеціальних заходів на їх збереження»: рівнинні ялинові ліси / *Lowland spruce forests* і лишайникові ліси сосни звичайної / *Lichen Scots pine forests*.

Для території, що має перспективу приєднання до КНП «Цуманська пуца», характерна значна мозаїчність території, представлена переважно лісовими масивами різного видового складу та віку. Це зумовлене як особливостями рельєфу, так і наслідками господарського використання території.

Фауна цієї території є типовою для мішаних і широколистяних лісів. Найбільш вивченими тут є хребетні тварини. Серед земноводних тут поширені: жаба гостроморда *Rana arvalis* і ропуха сіра *Bufo bufo*, а серед плазунів – ящірка прудка *Lacerta agilis*, веретільниця *Anguis fragilis* та вуж звичайний *Natrix natrix*, зрідка – гадюка звичайна *Vipera berus*.

Найбільше видове різноманіття серед хребетних характерне для орнітофауни. Серед них тут поширені: припутень *Columba palumbus*, дятли звичайний *Dendrocopos major* і середній *Dendrocopos medius*, щеврик лісовий *Anthus trivialis*, сойка *Garrulus glandarius*, волове очко *Troglodytes troglodytes*, кропив'янки чорноголова *Sylvia atricapilla* та садова *Sylvia borin*, вівчарик весняний *Phylloscopus trochilus*, вівчарик-ковалик *Phylloscopus collybita* та вівчарик жовтобровий *Phylloscopus sibilatrix*, дрозди чорний *Turdus merula* і співочий *Turdus philomelos*, гаїчка-пухляк *Parus montanus*, синиці велика *Parus major*, блакитна *Parus caeruleus* і чубата *Parus cristatus*, повзик *Sitta europaea*, підкоришник звичайний *Certhia familiaris*, зяблик *Fringilla coelebs*, костогриз *Coccothraustes coccothraustes* та деякі інші. Зрідка тут також трапляються: осоїд *Pernis apivorus*, канюк звичайний *Buteo buteo*, яструби великий *Accipiter gentilis* і малий *Accipiter nisus*, сова сіра *Strix aluco*, жовна чорна *Dryocopus martius*, жовна сива *Picus canus*, дятел малий *Dendrocopos minor*, жайворонок лісовий *Lullula arborea*, вивільга *Oriolus oriolus*, крук *Corvus corax*, мухоловка строката *Muscicapa striata*, соловейко східний *Luscinia luscinia* та синиця чорна *Parus ater*. По узліссях, галявинах і заростаючих вирубках трапляються сорокопуд терновий *Lanius collurio*, кропив'янка сіра *Sylvia communis* і вівсянка звичайна *Emberiza citrinella*.

Серед ссавців найчастіше трапляються: мідниця звичайна *Sorex araneus* і мала *Sorex minutus*, лисиця звичайна *Vulpes vulpes*, заєць сірий *Lepus europaeus*, козуля європейська *Capreolus capreolus*, кабан дикий *Sus scrofa* та деякі інші ссавці. Зрідка тут, переважно під час сезонних переміщень, трапляється вовк *Canis lupus*.

Загалом ділянки, які мають перспективу приєднання до КНПП «Цуманська пуща», характеризуються значним видовим різноманіттям фауни. Під час обстеження цієї території виявлені сліди або інші ознаки життєдіяльності багатьох видів ссавців (свиня дика *Sus scrofa*, козуля європейська *Capreolus capreolus*, олені благородний *Cervus elaphus* і плямистий *Cervus nippon*, вовк *Canis lupus* та ін.).

На пониженнях ростуть вільхові ліси з домішкою осики, верби та інших видів дерев і чагарників, характерних для відповідних едафічних умов. Такі умови є оптимальними для поселення лося *Alces alces*, виду, занесеного до Червоної книги України. Зокрема, сліди цього виду виявлені в саме такому типі біотопів.

Основною цінністю території, що має перспективу приєднання, є наявність зубра. Зокрема, у цій частині заказника «Зубр» розташовані місця літнього перебування цуманського стада зубрів. Отже перспектива приєднання визначених площ до Ківерцівського НПП «Цуманська пуща» є надзвичайно цінним, оскільки ця територія є критично важливою для збереження та відтворення цуманської субпопуляції зубра, оскільки тут зубри перебувають у критичний період своєї життєдіяльності: під час періоду розмноження, а саме – народження потомства. Тому перспектива приєднання цієї території до НПП є надзвичайно важливим, оскільки дасть змогу зубрам безпечно народжувати та вирощувати потомство, що сприятиме ефективному збереженню та збільшенню місцевої субпопуляції цих тварин.

Для стада зубрів у цьому регіоні характерні сезонні міграції. У зимовий період зубри переміщуються на інші ділянки, значна частина яких також має перспективу приєднання до НПП. Таким чином, територія, яка має перспективу для приєднання до КНПП «Цуманська пуща», характеризується важливим умовами для збереження, насамперед, цуманської субпопуляції зубра, а також низки інших представників фауни.

На цій території виявлена значна кількість рідкісних видів хребетних тварин. Зокрема, 18 видів, занесених до Червоної книги України – мідянка *Coronella austriaca* (вразливий), лелека чорний *Ciconia nigra* (рідкісний), лунь польовий *Circus cyaneus* (рідкісний), підорлик малий *Aquila pomarina* (рідкісний), орлан-білохвіст *Haliaeetus albicilla* (рідкісний), орябок *Tetrastes bonasia* (вразливий), журавель сірий *Grus grus* (рідкісний), сорокопуд сірий *Lanius excubitor* (рідкісний), вухань звичайний *Plecotus auritus* (вразливий), вечірниця руда *Nyctalus noctula* (вразливий), вечірниця мала *Nyctalus leisleri* (вразливий), нетопир лісовий *Pipistrellus nathusii* (вразливий), нічниця водяна *Myotis daubentonii* (вразливий), рись *Lynx lynx* (вразливий), тхір лісовий *Mustela putorius* (вразливий), видра річкова *Lutra lutra* (вразливий), лось *Alces alces* і зубр *Bison bonasus* (зниклий у природі). Крім того, 4 види занесені до охоронних категорій високого рівня Червоного списку Міжнародного Союзу Охорони Природи (IUCN) – черепаха болотяна *Emys orbicularis* (NT), видра річкова *Lutra lutra* (NT) і зубр *Bison bonasus* (VU). Майже усі види тварин, виявлені на проєктованій під оптимізацію (реорганізацію) території заказника «Зубр», занесені у Червоний список МСОП (з різними категоріями охорони) та Додатки 2 і 3 до Бернської конвенції.

На цій території зареєстровані 3 види безхребетних тварин, занесених до Червоної книги України, зокрема комах: вусач мускусний *Aromia moschata*, жук-олень *Lucanus cervus*, метелик – стрічкарка тополева *Limenitis populi*.

Таким чином, зважаючи на вищенаведені аргументи, в склад території заказника «Зубр» необхідно включити такі ділянки загальною площею 3841,8 га відповідно за лісництвами та кварталами:

- Муравищенське лісництво квартали: 10, 17, 18, 20, 21, 30, 42, 52-55 площею 1113,3 га.
- Сильненське лісництво квартали: 1-5, 9-13, 17-20, 22-24, 28, 32-35, 38 – площею 2569,5 га.
- Мощаницьке лісництво квартали: 1, 5 площею 159 га.

2.4.2. Обґрунтування виключення частини території із існуючого заказника «Зубр».

Основним фактором що викликає необхідність виключення території з існуючого заказника «Зубр» є втрата зазначеними територіями природоохоронної цінності, на основі якої вони свого часу заповідалися та не виконання завдань, які на них покладалися, у зв'язку з чим не досягається мета з якою створювався заказник. Основний вид зубр *Bison bonasus*, для збереження якого створювався даний заказник «Зубр» на даний час фіксується в північному, північно-східному та північно-західному напрямку від попередніх місць його оселення. На території, яка пропонується до вилучення, відмічається зміна водного балансу, умови не являються перезволоженими. Ці зміни викликали значну появу другорядної продукції лісу (ягоди, гриби), що в свою чергу привело до збільшення відвідування місцевим населенням цих кварталів, саме в сезон виводження та вирощування потомства, що викликало міграцію наступних червонокнижних видів, таких зубр *Bison bonasus*, лось *Alces alces*. Не виявлено та не підтверджено знаходження на даній території значної кількості рідкісних видів хребетних тварин. Зокрема, видів, занесених до Червоної книги України – махаон (*Papilio machaon*), стрічкарка тополева *Limenitis populi*, пугач (*Bubo bubo*), лелека чорний *Ciconia nigra* (рідкісний), підорлик малий *Aquila pomarina* (рідкісний), сорокопуд сірий *Lanius excubitor* (рідкісний), горностаї (*Mustela erminea*), лунь польовий *Circus cyaneus* (рідкісний), орлан-білохвіст *Haliaeetus albicilla* (рідкісний), вечірниця руда *Nyctalus noctula* (вразливий), вечірниця мала *Nyctalus leisleri* (вразливий), нетопир лісовий *Pipistrellus nathusii* (вразливий), , рись *Lynx lynx* (вразливий), тхір лісовий *Mustela putorius* (вразливий), видра річкова *Lutra lutra* (вразливий).

Таким чином, зважаючи на вищенаведені аргументи, зі складу території заказника «Зубр» необхідно вилучити такі ділянки загальною площею 2885,6 га., відповідно за лісництвами та кварталами:

- Звірівське лісництво квартали: 1-5, 12-16, 22-27, 31-37, 43-45 площею 1939,6 га
- Муравищанське лісництво квартали: 7, 12, 23, 24, 33-36, 47 площею 946,0 га.

2.5. Соціально-економічна характеристика та культурна цінність території

Звірово-Котівські ліси мають певну історичну та культурну спадщину, оскільки у минулому вони частково належало до маєтку князя Радзівілла. Сучасні лісові насадження закладені переважно в період між Першою та Другою світовими війнами, проте збереглися ділянки природних насаджень вільхи чорної, сосни звичайної та дуба звичайного, віком понад 100 років. Тут також знаходяться окремі вікові дерева, зокрема дуби звичайні, сосни звичайні, віком понад 120-160 років. У Першу світову війну тут, у період 1915-1916 рр. проходила лінія фронту, про що свідчать залишки фортифікаційних споруд (окопи) австро-угорської армії.

2.6. Існуючі території або об'єкти ПЗФ та природоохоронні території міжнародного значення в межах території, запропонованої для заповідання

Основною частиною території, запропонованої під реорганізацію заказника «Зубр» є існуючі території та об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення (5778,5 га): 3 загальнозоологічні заказники: «Зубр» (5530,0 га), «Кемпа» (120,0 га) та «Різнолісся» (128,0 га) і 1 ботанічна пам'ятка природи «Дуби-велетні» (0,5 га). Але ці площі не належать до території або об'єкту природоохоронних територій міжнародного значення.

2.7. Визначення та оцінка проблем, що вимагають втручання, у тому числі, викликаних діяльністю людини на прилеглих територіях, їх ранжування

Територія, пропонована під реорганізацію заказника «Зубр», частково належить до природно-заповідного фонду з високим рівнем режиму охорони (загальнозоологічний заказник) і загалом знаходиться в задовільному стані. Вона також включає частину лісових угідь, які не входили до об'єктів природно-заповідного фонду чи суміжних з ними, земельних угідь сільськогосподарського призначення та населених пунктів.

2.8. Перелік видів діяльності, що пропонується заборонити або обмежити

До вирішення питання про входження реорганізованого заказника «Зубр» на його території буде обмежена лісгосподарська діяльність (проводитимуться лише вибіркові санітарні рубки, прорубування квартальних ліній та візирів на підставі лімітів, отриманих у встановленому природоохоронним законодавством порядку).

Після входження реорганізованого заказника «Зубр» у площу Ківерцівського НПП «Цуманська пуща» буде проведено зонування. У заповідній зоні буде заборонена будь-яка господарська діяльність, прохід громадян та проїзд автотранспорту тощо, у відповідності до ч. 2 ст. 21, ст. 16 Закону України «Про природно-заповідний фонд України». У зоні регульованої рекреації та господарській зоні будуть заборонені всі види рубок, крім вибіркових санітарних, прорубування квартальних ліній та візирів на підставі лімітів, отриманих у встановленому порядку.

2.9. Перелік дозволених видів діяльності

Проведення санітарно-оздоровчих заходів у лісах (вибіркові санітарні рубки в зоні регульованої рекреації та господарській зоні, прорубування квартальних просік і візирів, використання ріллі та сінокосів для потреб лісової та державної служби охорони й підкормки тварин), рекреаційно-туристична діяльність (організація екологічних стежок у зоні регульованої рекреації), використання природних ресурсів на підставі лімітів, отриманих у встановленому порядку – у

господарській зоні та зоні регульованої рекреації та інших видів діяльності з врахуванням ч. 3, 5 ст. 21 Закону України «Про природно-заповідний фонд України».

3. Пропозиції стосовно заходів щодо провадження відповідно до законодавства та вимог міжнародних договорів природоохоронної, науково-дослідної, рекреаційної, господарської діяльності, охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів, які передбачається здійснити протягом 5 років після створення, а також стратегії розвитку території/об'єкта ПЗФ на 10 років (включається до обґрунтування лише для територій або об'єктів ПЗФ, управліннями якими буде здійснюватися спеціальними адміністраціями)

Пропозиції стосовно заходів на перших 5 років, після розширення території Парку на зазначеній території: 1) по організаційно-правовій діяльності (розробка змін до Проекту організації території, розробка Проекту землеустрою, встановлення охоронних знаків та інформаційних аншлагов); 2) по науково-дослідній діяльності (проведення поточної інвентаризації біорізноманіття; виділення його раритетної компоненти, рідкісних типів середовищ та їх картування); 3) по рекреаційній діяльності (визначення місць для концентрації рекреантів з метою їх облаштування альтанками, місцями для кострищ, урнами для сміття; пошуки місць та збір наукового та іншого інформаційного матеріалу для організації екологічних стежок); 4) по господарській діяльності (визначення доцільності проведення природоохоронних заходів, зокрема об'ємів проведення санітарно-оздоровчих заходів); 5) по природоохоронній діяльності (посилення контролю за охороною природних комплексів, зокрема заповідної зони, а також визначених ділянок, де ростуть рідкісні види рослин та перебувають рідкісні види тварин; проведення протипожежних заходів шляхом організації протипожежних мінеральних смуг; визначення та облаштування ділянок для організації підгодівлі тварин у осінньо-зимовий період – солонці, заготівля та викладка кормів).

Серед стратегії розвитку території на 10 років: 1) по організаційно-правовій діяльності (інвентаризація та поновлення охоронних знаків та інформаційних аншлагів, проведення лісовпорядкування); 2) по науково-дослідній діяльності (складання основного списку рослин і тварин, виявлених на цій території, виділення пріоритетних рідкісних видів біорізноманіття, для яких доцільно закласти постійні пробні площі для проведення моніторингу; визначення екологічних коридорів поширення флори та фауни між зазначеною ділянкою і іншими ділянками Парку); 3) по рекреаційній діяльності (облаштування місць рекреації альтанками, місцями для кострищ, урнами для сміття та екологічних стежок інформаційними аншлагами, започаткування проведення екскурсій, в тому числі і платних на екологічних стежках); 4) по господарській діяльності (проведення за необхідності санітарно-оздоровчих заходів у лісах, визначення об'ємів природокористування та отримання лімітів та дозволів на використання природних ресурсів); 5) по природоохоронній діяльності (здійснення контролю за охороною природних комплексів, зокрема заповідної зони, місць зростання рідкісних видів рослин та перебування рідкісних видів тварин; проведення протипожежних заходів шляхом організації протипожежних мінеральних смуг; поточний ремонт солонців, заготівля та викладка кормів).

4. Соціально-економічне обґрунтування (включається до обґрунтування лише для територій або об'єктів ПЗФ, управліннями якими буде здійснюватися спеціальними адміністраціями)

Утримання реорганізованої території заказника «Зубр» здійснюватиметься за рахунок коштів Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України», а після входження його у площу Ківерцівського НПП «Цуманська пуца» з Державного бюджету, в об'ємах визначених Проектом організації території Ківерцівського НПП «Цуманська пуца» та з урахуванням змін до нього.

4.1. Обґрунтування та схема попереднього функціонального зонування території, запропонованої для заповідання, пропозиції щодо земельних ділянок для передачі у користування об'єкта, що матиме спеціальну адміністрацію (тільки для біосферних заповідників, національних природних та регіональних ландшафтних парків)

Оскільки зазначена територія є існуючим заказником, то зонування у ньому не проводиться. Проте, після входження цієї території у межі Ківерцівського НПП «Цуманська пуша» та скасування статуту заказника місцевого значення, буде проведено його функціональне зонування.

4.2. Пропозиції щодо створення охоронних зон, їх меж та режиму

Враховуючи значне освоєння прилеглої території (переважна більшість земель використовується у сільському господарстві) до проектованої площі розширення, створення охоронних зон не передбачається. Проте, оскільки запропонована територія має перспективу розширення Ківерцівського НПП «Цуманська пуша», на ній буде проведено зонування, з виділенням заповідної та господарської зон, а також зони регульованої рекреації після скасування статусу заказника.

4.3. Соціально-економічні та екологічні наслідки створення території або об'єкту ПЗФ

На частині території, пропонованій під розширення території (заказник) на даний час діє режим охорони, властивий заказникам, де заборонені або обмежені окремі види господарської діяльності. Після реорганізації заказника, його площа має перспективу увійти до Ківерцівського НПП «Цуманська пуша», після чого там буде проведено зонування: основна (центральна частина буде віднесена до заповідної зони), а периферійні ділянки та виділи – переважно до зони регульованої рекреації та господарської зони. Диференційований підхід до зонування цієї території матиме позитивні як соціально-економічні (у господарській зоні та зоні регульованої рекреації дозволене обмежене

природокористування, зокрема проведення санітарно-оздоровчих заходів у лісах та розвиток туристично-рекреаційного потенціалу), так і екологічні наслідки (посилення охорони у заповідній зоні завдяки наявності штату служби державної охорони Парку).

4.4. Розроблення економічних показників розвитку території або об'єкта ПЗФ

Після реорганізації заказника «Зубр» будуть проведені коригування лісовпорядних матеріалів, а після входження цієї території до складу Парку та скасування статусу заказника - проведене зонування, з наступним коригуванням таксаційних матеріалів лісових кварталів і виділів. У господарській зоні та зоні регульованої рекреації будуть передбачені певні лісгосподарські заходи (прорубування кварталних ліній та візирів, вибіркові санітарні рубки, використання ділянок під сінокосіння, організацію екологічних стежок і маршрутів тощо).

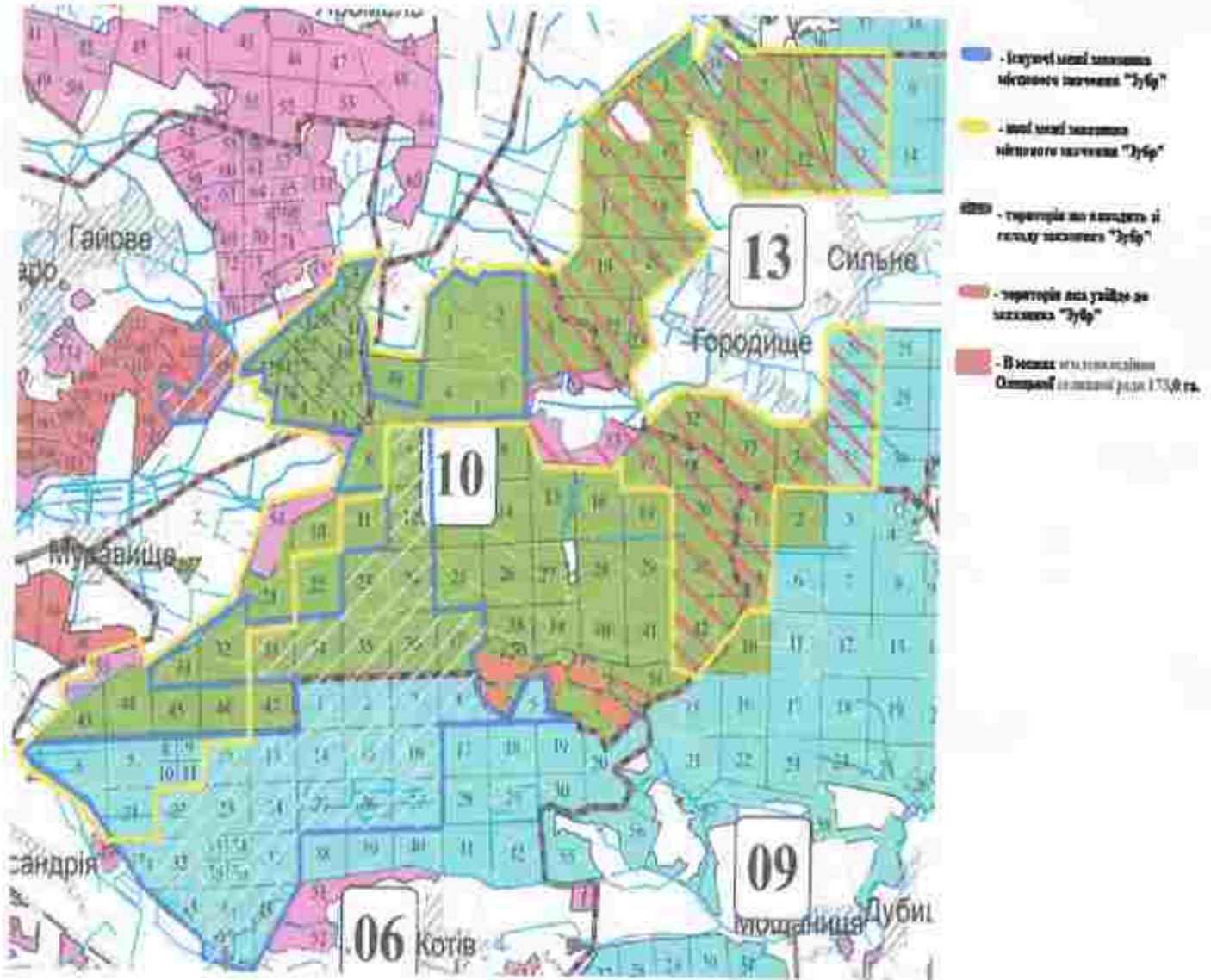
Висновки

Оптимізований загальнозоологічний заказник місцевого значення «Зубр» стане цінним цілісним природним комплексом, який генетично пов'язаний з центральною частиною Ківерцівського НПП «Думанська пуша», основу якого становлять вільхові, дубово-соснові, грабово-дубові та соснові лісові насадження віком від 50 до 165 років. У цьому лісовому масиві виявлені 7 рідкісні види рослин і перебувають 20 рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України, 4 регіонально рідкісних для Волинської області видів рослин, 1 рослинне угруповання віднесене до Зеленої книги України. Загалом понад 50 видів тварин, які тут трапляються і охороняються занесено до Додатків II і III Бернської конвенції. Тут знаходяться 2 типи рідкісних природних середовищ Європи, згідно Резолюції № 4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції «Про зникаючі природні середовища, що потребують запровадження спеціальних заходів на їх збереження».

Наведене вище та згода лісокористувача щодо оптимізації (реорганізації) заказника «Зубр» на площі 6486,2 га матиме важливе значення для збереження регіонального, національного та міжнародного генофонду біоти, цінних лісів за рахунок цілісності системи охорони природних комплексів і окремих його компонентів, а в перспективі, після входження території заказника «Зубр» у Ківерцівський НПП «Думанська пуша», буде посилення охорони його природних комплексів і зокрема субпопуляції зубра силами служби державної охорони НПП «Думанська пуша».

IV. Картографічні матеріали

Картохема території існуючого та із змінами меж та збільшенням площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» (рис. 1)

За останнє десятиліття ситуація з перебуванням зубра в лісових угіддях депо змінилася. Згідно з ходом сезонної міграції спостерігається зміщення основних місць перебування зубра в північному, північно-східному та північно-західному напрямку від попередніх місць його оселення. Зокрема, це чітко проявляється в літній період, що неодмінно пов'язано з наявністю якісної трофічної бази та комфортного існування, оскільки тут зубри перебувають у критичний період своєї життєдіяльності: під час періоду розмноження, а саме – народження потомства. Тому взаємозаміна (оптимізація території заказника) лісових кварталів стає очевидною.

Пропонована для включення в Заказник територія є природним комплексом, який добре зберігся. Представлені тут похідні соснові ліси зеленомохові, соснові ліси чорницеві та мішані ліси з різною участю у деревостані основних лісових порід: сосни звичайної *Pinus sylvestris* L., берези повислої *Betula pendula* Roth, дуба звичайного *Quercus robur* L., осики *Populus tremula* L., граба звичайного *Carpinus betulus* L., вільхи чорної *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.

Лісові насадження характеризуються нерівномірним підліском з крушиною ламкою *Frangula alnus*, горобиною звичайною *Sorbus aucuparia* L., ліщиною звичайною *Corylus avellana* L. тощо, а також з підростом лісоутворюючих порід (сосни звичайної, дуба звичайного, берези повислої, берези пухнастої *Betula pubescens* Ehrh. тощо).

У чагарничково-трав'яному покритті представлені переважно характерні види хвойних і листяних лісів: чорниця *Vaccinium myrtillus* L., квасениця звичайна *Oxalis acetosella* L., молінія голуба *Molinia caerulea* (L.) Moench, брусениця *Vaccinium vitis-idaea* L., орляк звичайний *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn, перестрич лучний *Melampyrum pratense* L., ожика волосиста *Luzula pilosa* (L.) Willd., одинарник європейський *Trientalis europaea* L., шитник шартрський *Dryopteris carthusiana* (Vill.) H.P.Fuchs, папороть чоловіча *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, папороть жіноча *Athyrium filix-femina* (L.) Roth, зірочник лісовий *Stellaria holostea* L., зеленчук жовтий *Galeobdolon luteum* Huds., яглиця звичайна *Aegopodium podagraria* L., ротрив-трава дрібнокавіткова *Impatiens parviflora* DC., конитник європейський *Azarum europaeum* L., просянка розлога *Milium effusum* L. та ін.

Моховий ярус формують плеврозій Шребера *Pleurozium schreberi* (Willd. ex Brid.) Mitt., дикран багатоніжковий *Dicranum polysetum* Sw. ex Anon., гілокомій блискучий *Hylocomium splendens* (Hedw.) Schimp., політрих (зозулинний льон) звичайний *Polytrichum commune* Hedw., сфагнові мохи *Sphagnum* spp.

Флора дослідженої території доволі багата й різноманітна, лише судинних видів рослин виявлено більше 300. Переважно це типові для цього регіону види, проте в незначній кількості тут трапляються рослини, які визначають національну та регіональну цінність території.

Тут трапляються 7 видів рослин занесених до Червоної книги України (підсніжник білосніжний *Galanthus nivalis* L., лілія лісова *Lilium martagon* L., коручка чемерицеволиста *Eripactis helleborine* (L.) Crantz., любка дволиста *Platanthera bifolia* (L.) Rich., любка зеленоквіткова *Platanthera chlorantha* (Custer) Rehb., плаун річний *Lycopodium annotinum* L., гніздівка звичайна *Neottia nidus-avis* (L.) Rich.). Їх охорона та збереження особливо важливе у межах нашої держави.

Серед регіонально-рідкісних видів рослин Волинської області виявлено 4 види (багатоніжка звичайна *Polypodium vulgare* L., печіночниця звичайна *Hepatica nobilis* Mill., вовчі ягоди звичайні *Daphne mezereum* L., каліло сарматське *Melittis sarmatica* Klok.). Очевидно, що в подальшому під час детальних досліджень цієї території відповідна кількість видів буде збільшуватись.

Серед рідкісних рослинних угруповань, поширених на території оптимізації, до Зеленої книги України віднесене угруповання ялинових лісів *Piceeta abietis*, які трапляються фрагментарно, окремими ділянками серед Звірово-Котівських лісів. Угруповання ялинових лісів (*Piceeta abies*). Асоціації: звичайнососново-ялиновий ліс квасеницевий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*), звичайнососново-ялиновий ліс чорницевий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) vaccinosum (myrtilli)*), звичайнососново-

За останнє десятиліття ситуація з перебуванням зубра в лісових угіддях децю змінилася. Згідно з ходом сезонної міграції спостерігається зміщення основних місць перебування зубра в північному, північно-східному та північно-західному напрямку від попередніх місць його оселення. Зокрема, це чітко проявляється в літній період, що неодмінно пов'язано з наявністю якісної трофічної бази та комфортного існування, оскільки тут зубри перебувають у критичний період своєї життєдіяльності: під час періоду розмноження, а саме – народження потомства. Тому взаємозаміна (оптимізація території заказника) лісових кварталів стає очевидною.

Пропонована для включення в Заказник територія є природним комплексом, який добре зберігся. Представлені тут похідні соснові ліси зеленомохові, соснові ліси чорницеві та мішані ліси з різною участю у деревостані основних лісових порід: сосни звичайної *Pinus sylvestris* L., берези повислої *Betula pendula* Roth, дуба звичайного *Quercus robur* L., осики *Populus tremula* L., граба звичайного *Carpinus betulus* L., вільхи чорної *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.

Лісові насадження характеризуються нерівномірним підліском з крушиною ламкою *Frangula alnus*, горобиною звичайною *Sorbus aucuparia* L., ліщиною звичайною *Corylus avellana* L. тощо, а також з підростом лісоутворюючих порід (сосни звичайної, дуба звичайного, берези повислої, берези пухнатої *Betula pubescens* Ehrh. тощо).

У чагарничково-трав'яному покриві представлені переважно характерні види хвойних і листяних лісів: чорниця *Vaccinium myrtillus* L., квасениця звичайна *Oxalis acetosella* L., молиня голуба *Molinia caerulea* (L.) Moench, бруслиця *Vaccinium vitis-idaea* L., орляк звичайний *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn, перестрич лучний *Melampyrum pratense* L., ожика волосиста *Luzula pilosa* (L.) Willd., одинарник європейський *Trientalis europaea* L., щитник шартрський *Dryopteris carthusiana* (Vill.) H.P.Fuchs, папороть чоловіча *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, папороть жіноча *Athyrium filix-femina* (L.) Roth, зірочник лісовий *Stellaria holostea* L., зеленчук жовтий *Galeobdolon luteum* Huds., яглиця звичайна *Aegopodium podagraria* L., розрив-трава дрібноквіткова *Impatiens parviflora* DC., копитняк європейський *Axarum europaeum* L., просянка розлога *Milium effusum* L. та ін.

Моховий ярус формують плевроції Шребера *Pleurozium schreberi* (Willd. ex Brid.) Mitt., дикран багатоніжковий *Dicranum polysetum* Sw. ex Anon., гілокомій блискучий *Hylocomium splendens* (Hedw.) Schimp., політрих (зозулиний льон) звичайний *Polytrichum commune* Hedw., сфагнові мохи *Sphagnum* spp.

Флора дослідженої території доволі багата й різноманітна, лише судинних видів рослин виявлено більше 300. Переважно це типові для цього регіону види, проте в незначній кількості тут трапляються рослини, які визначають національну та регіональну цінність території.

Тут трапляються 7 видів рослин занесених до Червоної книги України (підсніжник білосніжний *Galanthus nivalis* L., лілія лісова *Lilium martagon* L., коручка чемерниковолиста *Eripactis helleborine* (L.) Crantz., любка дволиста *Platanthera bifolia* (L.) Rich., любка зеленіквіткова *Platanthera chlorantha* (Custer) Rehb., плаун річковий *Lycopodium annotinum* L., гніздівка звичайна *Neottia nidus-avis* (L.) Rich.). Їх охорона та збереження особливо важливе у межах нашої держави.

Серед регіонально-рідкісних видів рослин Волинської області виявлено 4 види (багатоніжка звичайна *Polypodium vulgare* L., печіночниця звичайна *Hepatica nobilis* Mill., вовчі ягоди звичайні *Daphne mezereum* L., каліло сарматське *Melittis sarmatica* Klok.). Очевидно, що в подальшому під час детальних досліджень цієї території відповідна кількість видів буде збільшуватись.

Серед рідкісних рослинних угруповань, поширених на території оптимізації, до Зеленої книги України віднесене угруповання ялинових лісів *Piceeta abietis*, які трапляються фрагментарно, окремими ділянками серед Звірово-Котівських лісів. Угруповання ялинових лісів (*Piceeta abies*). Асоціації: звичайнососново-ялиновий ліс квасеницевий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*), звичайнососново-ялиновий ліс чорницевий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) vacciniatum (myrtilli)*), звичайнососново-

ялиновий ліс чорницієво-зеленомоховий (*Pineto (sylvestris)-Piceetum (abietis) vaccinioso (myrtilli)-hylocomiosum*), клейковільхово-ялиновий ліс бодяжнотеліптеросово-гірниковий (*Alneto (glutinosa)-Piceetum (abietis) thelypteridoso (palustris)-hypnosum*). Фрагменти цих асоціацій спорадично трапляються на дослідженій території. Статус угруповань: «типові».

Тут знаходяться також 2 типи рідкісних природних середовищ Європи, відповідно до Резолюції № 4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції «Про зникаючі природні середовища, що потребують запровадження спеціальних заходів на їх збереження»: рівнинні ялинові ліси / *Lowland spruce forests* і лишайникові ліси сосни звичайної / *Lichen Scots pine forests*.

Для території, пропонованої для включення у Заказник характерна значна мозаїчність території, представлена переважно лісовими масивами різного видового складу та віку. Це зумовлене як особливостями рельєфу, так і наслідками господарського використання території.

Фауна цієї території є типовою для мішаних і широколистяних лісів. Найбільше вивченими тут є хребетні тварини. Серед земноводних тут поширені: жаба гостроморда *Rana arvalis* і ропуха сіра *Bufo bufo*, а серед плазунів – ящірка прудка *Lacerta agilis*, веретільниця *Anguis fragilis* та вуж звичайний *Natrix natrix*, зрідка – гадюка звичайна *Vipera berus*.

Найбільше видове різноманіття серед хребетних характерне для орнітофауни. Серед них тут поширені: прилутень *Columba palumbus*, дятел звичайний *Dendrocopos major* і середній *Dendrocopos medius*, шеврик лісовий *Anthus trivialis*, сойка *Garrulus glandarius*, волове око *Troglodytes troglodytes*, кропив'янки чорноголова *Sylvia atricapilla* та салова *Sylvia borin*, вівчарик весняний *Phylloscopus trochilus*, вівчарик-ковалик *Phylloscopus collybita* та вівчарик жовтобровий *Phylloscopus sibilatrix*, дрозд чорний *Turdus merula* і спізочий *Turdus philomelos*, гаїчка-пухляк *Parus montanus*, синиця велика *Parus major*, блакитна *Parus caeruleus* і чубата *Parus cristatus*, повзик *Sitta europaea*, підкорішник звичайний *Certhia familiaris*, зяблик *Fringilla coelebs*, костогриз *Coccothraustes coccothraustes* та деякі інші. Зрідка тут також трапляються: осойд *Pernis apivorus*, канюк звичайний *Buteo buteo*, яструби великий *Accipiter gentilis* і малий *Accipiter nisus*, сова сіра *Strix aluco*, жовта чорна *Dryocopus martius*, жовта сіва *Picus canus*, дятел малий *Dendrocopos minor*, жайворонок лісовий *Lullula arborea*, вивільга *Oriolus oriolus*, крук *Corvus corax*, мухоловка строката *Muscicapa striata*, соловейко східний *Luscinia luscinia* та синиця чорна *Parus ater*. По узліссях, галявинах і заростаючих вирубках трапляються сорокопуд терновий *Lanius collurio*, кропив'янка сіра *Sylvia communis* і нівсячка звичайна *Emberiza citrinella*.

Серед ссавців найчастіше трапляються: мідниця звичайна *Sorex araneus* і мала *Sorex minutus*, лисниця звичайна *Vulpes vulpes*, заць сірий *Lepus europaeus*, козуля європейська *Capreolus capreolus*, кабан дикий *Sus scrofa* та деякі інші ссавці. Зрідка тут, переважно під час сезонних переміщень, трапляється вовк *Canis lupus*.

Загалом ділянки, які пропонуються до включення в Заказник, характеризуються значним видовим різноманіттям фауни. Під час обстеження цієї території виявлені сліди або інші ознаки життєдіяльності багатьох видів ссавців (свиня дика *Sus scrofa*, козуля європейська *Capreolus capreolus*, олені благородний *Cervus elaphus* і пшчистий *Cervus nippon*, вовк *Canis lupus* та ін.).

На пониженнях ростуть вільхові ліси з домішкою осики, верби та інших видів дерев і чагарників, характерних для відповідних елафічних умов. Такі умови є оптимальними для поселення лося *Alces alces*, виду, занесеного до Червоної книги України. Зокрема, сліди цього виду виявлені в саме такому типі біотопів.

Основною цінністю території, що має перспективу присаднання, є наявність зубра. Зокрема, у цій частині заказника «Зубр» розташовані місця літнього перебування цуманського стада зубрів. Оскільки ця територія є критично важливою для збереження та

відтворення цуманської субпопуляції зубра, оскільки тут зубри перебувають у критичній період своєї життєдіяльності: під час періоду розмноження, а саме – народження потомства.

Для стада зубрів у цьому регіоні характерні сезонні міграції. У зимовий період зубри переміщуються на інші ділянки.

На цій території виявлена значна кількість рідкісних видів хребетних тварин. Зокрема, 18 видів, занесених до Червоної книги України – мідянка *Coronella austriaca* (вразливий), делека чорний *Ciconia nigra* (рідкісний), лунь польовий *Circus cyaneus* (рідкісний), підорлик малий *Aquila pomarina* (рідкісний), орлан-білохвіст *Haliaeetus albicilla* (рідкісний), орябок *Tetrastes bonasia* (вразливий), журавель сірий *Grus grus* (рідкісний), сорокопуд сірий *Lanius excubitor* (рідкісний), вухань звичайний *Plecotus auritus* (вразливий), вечірниця руда *Nyctalus noctula* (вразливий), вечірниця мала *Nyctalus leisleri* (вразливий), нетопир лісовий *Pipistrellus nathusii* (вразливий), нічний водяна *Myotis daubentonii* (вразливий), рись *Lynx lynx* (вразливий), тхір лісовий *Mustela putorius* (вразливий), видра річкова *Lutra lutra* (вразливий), лось *Alces alces* і зубр *Bison bonasus* (зниклий у природі). Крім того, 4 види занесені до охоронних категорій високого рівня Червоного списку Міжнародного Союзу Охорони Природи (IUCN) – черепаха болотяна *Emys orbicularis* (NT), видра річкова *Lutra lutra* (NT) і зубр *Bison bonasus* (VU). Майже усі види тварин, виявлені на проєктованій під оптимізацію (реорганізацію) території заказника «Зубр», занесені у Червоний список МСОП (з різними категоріями охорони) та Додатки 2 і 3 до Бернської конвенції.

На цій території зареєстровані 3 види безхребетних тварин, занесених до Червоної книги України, зокрема комах: вусач мускусний *Aromia moschata*, жук-олень *Lucanus cervus*, метелик – стрічкарка тополева *Limenitis populi*.

Таким чином, зважаючи на вищенаведені аргументи, в склад території заказника «Зубр» необхідно включити такі ділянки загальною площею 3841,8 га відповідно за ліценціями та кварталами:

- Муравищенське лісництво квартали: 10, 17, 18, 20, 21, 30, 42, 52-55 площею 1113,3 га,
- Сільненське лісництво квартали: 1-5, 9-13, 17-20, 22-24, 28, 32-35, 38 – площею 2569,5 га,
- Мощаницьке лісництво квартали: 1, 5 площею 159 га.

Основним фактором що викликає необхідність включення території з існуючого заказника «Зубр» є втрата зазначеними територіями природоохороної цінності, на основі якої вони свого часу заповідалися та не виконання завдань, які на них покладалися, у зв'язку з чим не досягається мета з якою створювався заказник. Основний вид зубр *Bison bonasus*, для збереження якого створювався даний заказник «Зубр» на даний час фіксується в північному, північно-східному та північно-західному напрямку від попередній мість його оселення. На території, яка пропонується до вилучення, відзначається зміна водного балансу, умови не являються переволоженими. Ці зміни викликали значну появу другорядної продукції лісу (ягоди, гриби), що в свою чергу привело до збільшення відвідування місцевим населенням цих кварталів, саме в сезон виводження та вирощування потомства, що викликало міграцію наступних червонокнижних видів, таких зубр *Bison bonasus*, лось *Alces alces*. Не виявлено та не підтверджено знаходження на даній території значної кількості рідкісних видів хребетних тварин. Зокрема, видів, занесених до Червоної книги України – махаон (*Parifio machaon*), стрічкарка тополева *Limenitis populi*, лусач (*Bubo bubo*),

лелека чорний *Ciconia nigra* (рідкісний), підорлик малий *Aquila pomarina* (рідкісний), сорокопуд сірий *Lanius excubitor* (рідкісний), горностаї (*Mustela erminea*), лунь польовий *Circus cyaneus* (рідкісний), орлан-білохвіст *Haliaeetus albicilla* (рідкісний), вечірниця руда *Nyctalus noctula* (вразливий), вечірниця мала *Nyctalus leisleri* (вразливий), негонир лісовий *Pipistrellus nathusii* (вразливий), рись *Lynx lynx* (вразливий), тхір лісовий *Mustela putorius* (вразливий), видра річкова *Lutra lutra* (вразливий).

Таким чином, зважаючи на вищенаведені аргументи, зі складу території заказника «Зубр» необхідно виключити такі ділянки загальною площею 2885,6 га., відповідно за лісництвами та кварталами:

- Звірівське лісництво квартали: 1-5, 12-16, 22-27, 31-37, 43-45 площею 1939,6 га
- Муравинчанське лісництво квартали: 7, 12, 23, 24, 33-36, 47 площею 946,0 га.

Наведене вище та згода лісокористувача щодо оптимізації (реорганізації) заказника «Зубр» на площі 6486,2 га матиме важливе значення для збереження регіонального, національного та міжнародного генофонду біоти, цінних лісів, за рахунок цілісності системи охорони природних комплексів і окремих його компонентів, а в перспективі, після входження території заказника «Зубр» у Ківерцівський НПП «Цуманська пуца», буде посилення охорони його природних комплексів і зокрема субпопуляції зубра силами служби державної охорони НПП «Цуманська пуца».

ДОДАТКИ

- наукове обґрунтування Інституту екології Карпат НАН України "Оптимізація території загальнозоологічного заказника місцевого значення "Зубр" у межах Філії «Ківерцівське лісове господарство» ДП «Ліси України»
- **Експертний висновок на наукове обґрунтування необхідності зміни меж та збільшення загальної площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» з перспективою включення його в Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца»**

Директор

Анатолій ЯРМОЛЮК

**ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

Київський майдан, 9, м. Луцьк, 43027, тел./факс: (0332) 740132, e-mail: ecod@voleso.volodm.gov.ua,
код ЄДРПОУ 38740786

№ _____

на № 226/26.2.12-2024 від 09.02.2024

ДП «Ліси України»
Філія «Ківерцівське лісове
господарство»

Відповідно до положень статей 52, 54 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», за результатами опрацювання поданих матеріалів, управління екології та природних ресурсів як структурний підрозділ облдержадміністрації, що реалізує на території області державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи, схвалює клопотання щодо зміни меж та збільшення загальної площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» з перспективою включення його в Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуща».

Т.в.о. начальника

Вікторія ТИМОЩУК

Ірина Богатко 778 193

Сертифікат
[2682648A003D37E104000003D6E2900D488A900](https://ecod.voleso.volodm.gov.ua)
Підписувач: Тимошук Вікторія Євгенівна
Дійсний з 04.10.2022 18:57:26 по 04.10.2024 28:57:26

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

№ 268/1.13/2-24 від 09.02.2024

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. Іван Ківицький, 9, м. Луцьк, 43027, тел. (0332) 778 217, факс (0332) 778 153, e-mail: post@volodm.gov.ua,
код ЄДРПОУ 13366926

№ _____

на № _____ від _____

Міністерство захисту довкілля та
природних ресурсів України

Відповідно до статті 54 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» надсилаємо для погодження матеріали щодо зміни меж загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» з перспективою включення його в Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуща».

Додаток: на 33 арк. в 1 прим.

Заступник голови

Олександр ТРОХАНЕНКО

Ірина Богатко 778 193

Сертифікат 3FAA9288358ECP03040000006C482E00518FCF00
Підписувач: Троханенко Олександр Васильович
Дійсний з 03.02.2024 10:29:15 по 01.02.2025 10:29:15

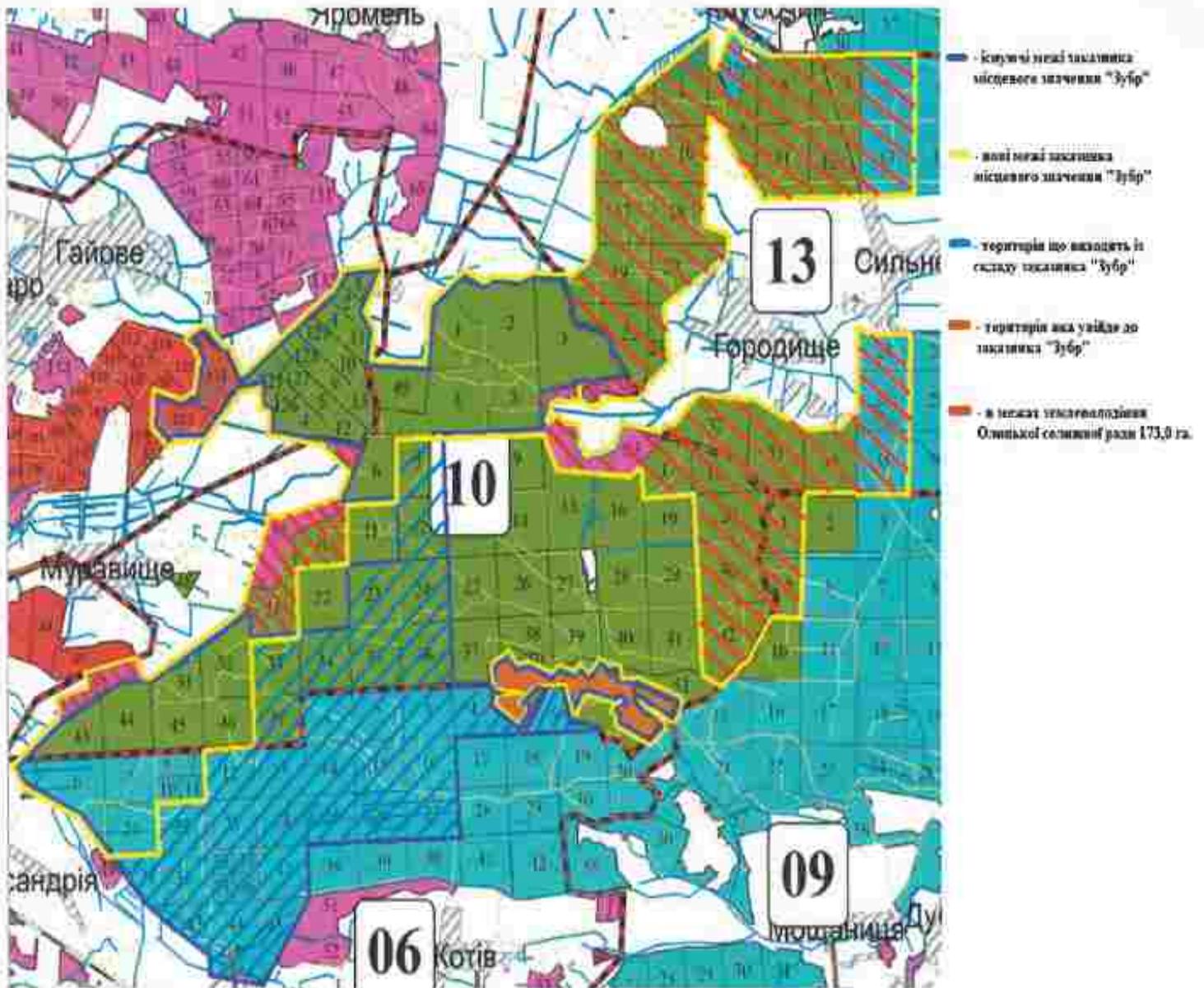
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

№ 1215/28/2-24 від 09.02.2024

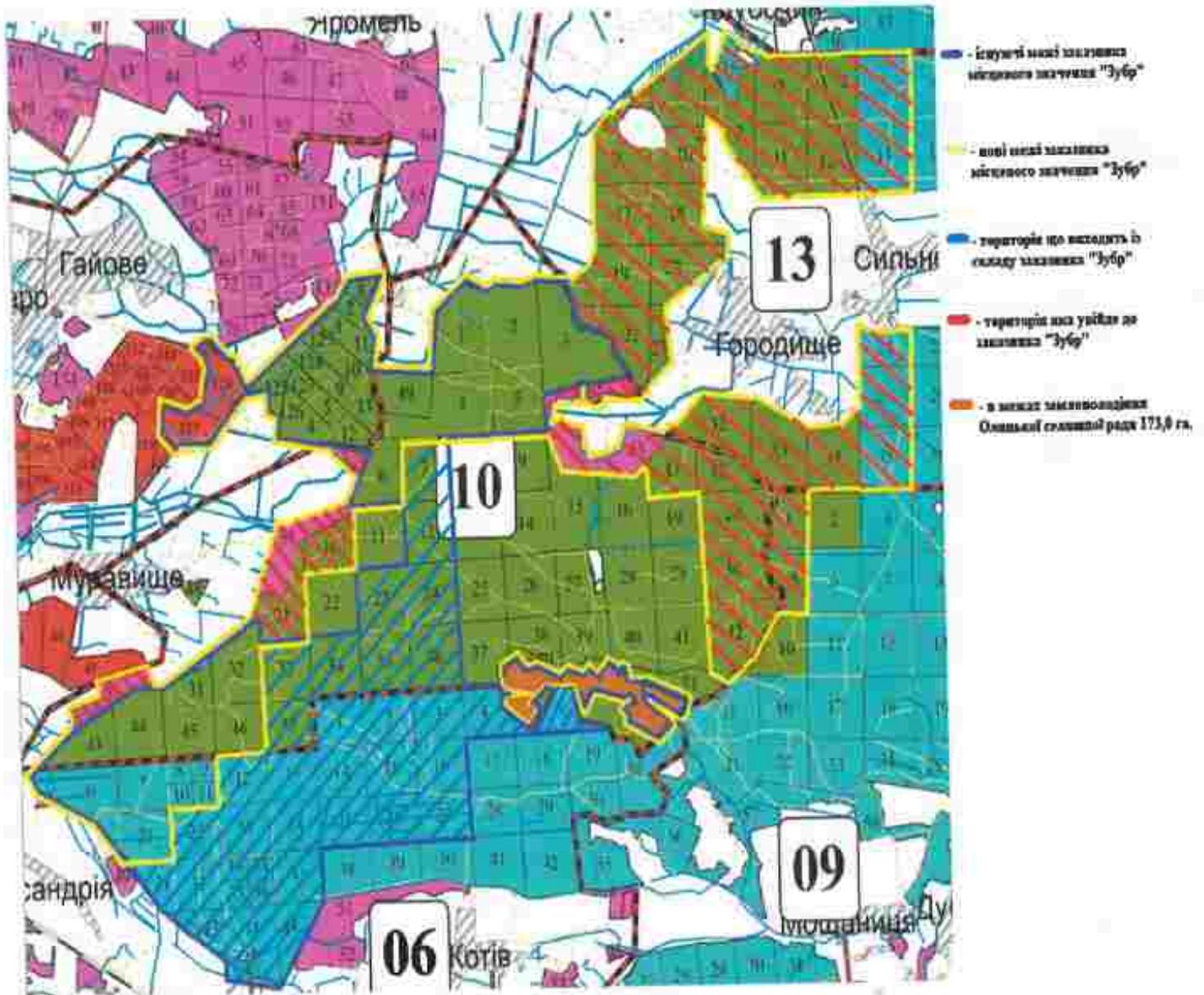
IV. Картографічні матеріали

Картосхема території існуючого та із змінами меж та збільшенням площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» (рис. 1)

IV. Картографічні матеріали

Картосхема території існуючого та із змінами меж та збільшенням площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» (рис. 1)

IV. Картографічні матеріали

Картосхема території існуючого та із змінами меж та збільшенням площі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Зубр» (рис. 1)

